

# **NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI**

---

## **DELEGATURA W KATOWICACH**

### **INFORMACJA**

*o wynikach kontroli realizacji  
przez organy administracji rządowej i samorządowej  
zadań związanych z ochroną zasobów wód podziemnych  
w okresie 1994-1996 (I półrocze).*

---

**KATOWICE**

**MARZEC**

**1997 R.**

## **SPIS TREŚCI**

|                                                                                       | str.      |
|---------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>I. CZĘŚĆ OGÓLNA</b>                                                                | <b>3</b>  |
| 1. Charakterystyka kontroli                                                           | 3         |
| 2. Synteza ustaleń kontroli oraz ocena kontrolowanej działalności                     | 5         |
| 3. Uwagi i wnioski                                                                    | 13        |
| <b>II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA</b>                                                          | <b>16</b> |
| 1. Najistotniejsze ustalenia kontroli wg zakresów zadań                               | 16        |
| 1.1. Wojewody Katowickiego                                                            | 16        |
| 1.2. Kierowników urzędów rejonowych                                                   | 18        |
| 1.3. Organów samorządowych                                                            | 19        |
| 1.4. Organów kontrolnych                                                              | 20        |
| 1.5. Zakładów wodociagowych                                                           | 23        |
| 1.6. Zakładów przemysłowych                                                           | 27        |
| 2. Skutki niewywiązywania się z zadań przez jednostki objęte kontrolą                 | 31        |
| <b>III. OPIS POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI</b> | <b>32</b> |

## **I. CZĘŚĆ OGÓLNA**

### **1. Charakterystyka kontroli**

|                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|--------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>temat</i>                         | Realizacja przez organy administracji rządowej i samorządowej zadań związanych z ochroną zasobów wód podziemnych.                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <i>numer</i>                         | P/96/037                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <i>rodzaj</i>                        | Kontrola planowa ujęta w planie kontroli od 9 września do 15 grudnia 1996 r.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <i>inicjator</i>                     | Departament Ochrony Środowiska i Budownictwa NIK.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <i>cel</i>                           | <p>Ocena działań podejmowanych przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz podmioty gospodarcze w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• przestrzegania przepisów o ochronie wód podziemnych,</li><li>• racjonalnego gospodarowania wodami podziemnymi,</li><li>• rekonstrukcji ujęć wód podziemnych, a także likwidacji nieczynnych otworów wiertniczych.</li></ul> |
| <i>badany okres</i>                  | 1994-1996 (I półrocze).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <i>czas przeprowadzenia kontroli</i> | 3 październik 1996 r. do 20 grudnia 1996 r.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| <i>uczestnicy kontroli</i>           | Delegatura NIK w Katowicach.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <i>jednostki kontrolowane</i>        | Delegatura NIK w Katowicach przeprowadziła kontrole w 18 jednostkach, wszystkie z obszaru województwa katowickiego, w tym:                                                                                                                                                                                                                                                                                  |

- w 3 urzędach rejonowych,
- w 4 zakładach wodociagowych,
- w 3 organach samorządowych,
- w 5 zakładach przemysłowych,
- w 2 organach kontrolnych,
- w 1 urzędzie wojewódzkim.

Wykaz skontrolowanych jednostek stanowi załącznik nr 1 do informacji

|                        |                                                                                                              |
|------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>zastrzeżenia do</i> | Do wszystkich skontrolowanych jednostek skierowano wystąpienia po-                                           |
| <i>materialów</i>      | kontrolne.                                                                                                   |
| <i>pokontrolnych</i>   | Do uwag i wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych ze strony ww. adresatów nie wniesiono zastrzeżeń. |

W treści informacji wprowadzono następujące skróty:

|   |                                                                                                                      |   |                                     |
|---|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|-------------------------------------|
| • | Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa                                                     | – | MOŚZNiL                             |
| • | Wydział Ekologii Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach                                                                   | – | Wydział                             |
| • | Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Katowicach                                                                 | – | WIOŚ                                |
| • | Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Katowicach                                                            | – | WSSE                                |
| • | Ustawa z dnia 24 października 1974 r. „Prawo wodne” (Dz.U. Nr 38, poz.230 ze zm.)                                    | – | ustawa „Prawo wodne”                |
| • | Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (tekst jedn. Dz.U. z 1994 r. Nr 49, poz.196) | – | ustawa o ochronie środowiska        |
| • | Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. Nr 27, poz.96)                                    | – | ustawa Prawo górnicze i geologiczne |

|                                                                                                                                                 |   |                                                                   |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|-------------------------------------------------------------------|
| • Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. Nr 77, poz.335)                                               | – | ustawa o PIOŚ                                                     |
| • Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. Nr 12, poz.49 ze zm.)                                                 | – | ustawa o PIS                                                      |
| • Rozporządzenie RM z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz.U. Nr 133, poz.637 ze zm.) | – | rozporządzenie RM w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód |
| • Rozporządzenie MOŚZNiL z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz.U. Nr 116, poz.504)    | – | rozporządzenie MOŚZNiL w sprawie zasad ustanaw. stref ochronnych  |
| • Główne zbiorniki wód podziemnych                                                                                                              | – | GZWP                                                              |
| • Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji                                                                                            | – | RPWiK                                                             |
| • Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska                                                                                                           | – | NFOŚ                                                              |
| • Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska                                                                                                         | – | WFOŚ                                                              |
| • Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Katowicach                                                                                              | – | RZGW                                                              |
| • Regionalny Monitoring Wód Podziemnych                                                                                                         | – | RMWP                                                              |

## **2. Synteza ustaleń kontroli oraz ocena kontrolowanej działalności**

W raporcie o stanie ochrony środowiska za 1994 r. opracowanym przez WIOŚ wyróżniono w województwie katowickim 20 GZWP w utworach czwartorzędu, trzeciorzędu, kredy, jury, triasu i karbonu.

Najistotniejsze znaczenie na terenie województwa katowickiego mają triasowe zbiorniki wód podziemnych: Lubliniec-Myszków (GZWP-21), Gliwice (GZWP-22), Bytom (GZWP-23), Olkusz-Zawiercie (GZWP-24) i Chrzanów (GZWP-25). Zbiorniki te charakteryzują się

podwyższonym stopniem antropopresji i w znacznym stopniu występują w nich wody II i III klasy.

Ustalono, że Wydział dla potrzeb weryfikacji zasobów i jakości wód, wybranych zbiorników użytkowych tych wód oraz ustalenia wpływu ognisk zanieczyszczeń na jakość wód podziemnych spowodował prowadzenie monitoringu jakości wód podziemnych triasu północnego i gliwickiego dla śledzenia wpływu wieloprzestrzennych ognisk zanieczyszczeń na jakość tych wód.

Ponadto zawnioskowano opracowanie dokumentacji hydrogeologicznych dotyczących określenia zasad eksploatacji zasobów wód podziemnych w utworach triasu łącznie z określeniem potrzeb i zasięgu strefy ochronnej dla GZWP: Lubliniec-Myszków, Gliwice, Olkusz-Zawiercie i Chrzanów. Dokumentacja ta jest opracowywana na zlecenie Departamentu Geologii MOŚZNiL przez przedsiębiorstwa geologiczne z terminem ukończenia w 1998 r. Zostały również zlecone badania hydrogeologiczne w odniesieniu do zwałowisk mineralnych odpadów przemysłowych szczególnie niebezpiecznych, zlokalizowanych w zasięgu oddziaływania ujęć komunalnych mające na celu rozpoznanie wielkości, rodzaju i ich wpływu na jakość wód podziemnych. Badania takie prowadzone są od 1994 r. w rejonie Zakładów Chemicznych w Tarnowskich Górach przez Katowickie Przedsiębiorstwo Geologiczne i są finansowane ze środków NFOŚ.

Ze względu na niebezpieczeństwo skażenia ujęć wód pitnych na terenie miasta Tarnowskie Góry został poszerzony zakres prowadzonych prac geologicznych o badania hydrogeologiczne w celu dokonania oceny zagrożenia wód podziemnych z propozycją przedstawienia doraźnych środków zaradczych. Podobne badania prowadzone są również w rejonie składowiska odpadów „Huty Katowice” w Łazach Będowskich.

Na obszarze województwa katowickiego monitoring wód podziemnych jest realizowany w ramach trzech sieci obserwacyjnych, tj. krajowej, regionalnej i lokalnej.

Monitoring krajowy obejmujący 20 punktów obserwacyjnych jest prowadzony przez Oddział Górnośląski Państwowego Instytutu Geologicznego w Katowicach i finansowany jest ze środków NFOŚ.

Monitoring regionalny jest prowadzony przez Katedrę Hydrologii i Geologii Inżynierskiej Uniwersytetu Śląskiego dla 2 sieci:

- pierwsza sieć realizowana na zlecenie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Katowicach obejmuje 35 punktów obserwacyjnych,
- druga sieć realizowana na zlecenie Wydziału obejmuje 28 punktów obserwacyjnych.

Monitoring regionalny jest finansowany ze środków WFOŚ. Monitoring lokalny jest realizowany przez właścicieli ujęć lub podmioty zagrażające skażeniem ujęć wód podziemnych i jest przez te podmioty finansowany.

W świetle opracowania pt. „Wody podziemne GZWP województw katowickiego i bielskiego” wykonanej przez zespół specjalistów z ww. Katedry, występujące na terenie województwa główne triasowe zbiorniki wód podziemnych są intensywnie eksploatowane przez ujęcia wód podziemnych oraz dodatkowo drenowane przez wyrobiska rud cynku i ołowiu oraz węgla kamiennego.

Według danych GUS sumaryczny pobór wód podziemnych wynosił w 1994 r. 175,1 mln m<sup>3</sup>, co w stosunku do poboru wód ogółem o wielkości 876 mln m<sup>3</sup> stanowiło ca 20%.

Ustalenia kontroli przeprowadzonej w Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach wykazały, że Wydział nie dysponuje danymi odnośnie liczby ujęć nie posiadających pozwoleń wodno-prawnych i ujęć nie wymagających tych pozwoleń. Według rejestru studni, prowadzonego od 1963 r. i wymagającego aktualizacji w zakresie użytkowników, zaewidencjonowano 535 ujęć, z których 296 posiadało pozwolenia wodno-prawne wydane na czas oznaczony. Wydział nie podejmował

działań mających na celu wyegzekwowanie od podmiotów posiadania ważnych pozwoleń wodno-prawnych. Procedury takiej nie przewidują przepisy ustawy „Prawo wodne”.

Ustalono, że zmiany we wpisach księgi wodnej wprowadzane były bez powołania decyzji administracyjnej organu, który ją podjął i bez podpisu osoby dokonującej zmiany.

Dokonana w trakcie kontroli analiza dokumentacji dotyczącej udzielania pozwoleń wodno-prawnych wykazała, że podmioty występowały do Wydziału o udzielenie pozwoleń ze znacznym opóźnieniem, po wygaśnięciu terminu ważności posiadanych pozwoleń.

W 1994 r. wydano 187 decyzji dot. opłat za korzystanie z wód podziemnych na kwotę 8.980.745,08 zł, w 1995 r. 167 decyzji obejmujących kwotę 10.372.136,33 zł, a w I półroczu 1996 r. 2 decyzje dot. kwoty 112.968,12 zł.

Urząd Wojewódzki w Katowicach w badanym okresie nie prowadził rozliczenia opłat za korzystanie z wód podziemnych przez podmioty z terenu województwa. W szczególności nie rejestrowano wpływów z tego tytułu, zaległości i kosztów egzekucji, a ewidencja ta prowadzona była dla opłat za wodę ogółem.

Analiza rejestru wydanych decyzji i naliczonych opłat za użytkowanie wód podziemnych wykazała, że w okresie 1994-1996 r. (I półrocze) znaczna część tych decyzji została wydana po terminie, w skrajnych przypadkach nawet z rocznym opóźnieniem.

Ustalono ponadto, że nie wszystkie podmioty zobowiązane do złożenia do końca stycznia 1996 r. informacji o zużyciu wody i odprowadzeniu ścieków, za 1995 r. informacji tej nie przesłały, a Wydział dopiero w trakcie kontroli podjął działania w przedmiotowej sprawie.

Dotychczas Wojewoda Katowicki nie skorzystał z możliwości przekazania kierownikom urzędów rejonowych niektórych kompetencji wynikających z ustawy „Prawo wodne”.

Stwierdzono, że urzędy rejonowe nie posiadały ewidencji źródeł wód podziemnych, a także informacji dotyczącej ustanowionych dla tych źródeł stref ochronnych.

Zlokalizowane na terenie objętych kontrolą gmin ujęcia wód podziemnych były eksploatowane przez RPWiK. Tylko na terenie Gmin Olkusz i Tarnowskie Góry majątek RPWiK został skomunalizowany.

Ustalono, że niektóre ujęcia wód podziemnych eksploatowane na terenie objętych kontrolą gmin nie posiadały pozwoleń wodno-prawnych. Między innymi ze zlokalizowanych w Gminie Olkusz 12 ujęć wód podziemnych, tylko 3 ujęcia posiadały ważne pozwolenia wodno-prawne.

Gminy nie posiadały informacji o ujęciach wód podziemnych zlokalizowanych na ich terenie oraz strefach ochrony zarówno bezpośredniej jak i pośredniej.

Dotychczas gminy nie posiadały uprawnień do kontroli urządzeń służących do gromadzenia i odprowadzania ścieków. Dopiero ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. Nr 132, poz.622) umożliwiła dokonywanie kontroli i podejmowanie stosownych działań zabezpieczających ujęcia wód podziemnych przed zanieczyszczeniami na obszarze gmin.

Przeprowadzone przez PIOŚ-WIOŚ w Katowicach kontrole obejmujące m.in. problematykę ochrony zasobów wód podziemnych realizowano w ramach planowych kontroli podmiotów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli - Delegatury w Katowicach ilość przeprowadzonych przez WIOŚ kontroli jest niewspółmierna do skali potencjalnych zagrożeń dla wód podziemnych występujących w województwie katowickim ze strony zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska. Przeprowadzone dotychczas przez WIOŚ kontrole wykazały występowanie nieprawidłowości i uchybień

polegających m.in. na eksploataowaniu przez użytkowników ujęć wód podziemnych bez wymaganych pozwoleń wodno-prawnych, nie rejestrowaniu eksploatowanych ujęć, nie ustanawianiu i nie zabezpieczaniu stref ochronnych przed dostępem osób postronnych itp. Niezależnie od wyników kontroli podmiotów eksploatujących ujęcia wód podziemnych, WIOŚ dysponował danymi z monitoringu wód podziemnych zarówno krajowego jak i regionalnego. W raporcie końcowym RMWP (wiosna 1995 r.) stwierdzono m.in., że:

- zdecydowaną większość stanowią obszary o wodach zagrożonych (klasa AB), w których czas migracji do monitorowanej warstwy wodonośnej nie przekracza 25 lat,
- wody podziemne na obszarze RZGW uwzględniając klasyfikację PIOŚ (1993 r.) są na ogół niskiej wartości,
- najbardziej zdegradowane wody występują w triasowym zbiorniku Bytom,
- w istotny sposób zdegradowane są wody zbiorników czwartorzędowych.

Wyniki badań monitoringowych wykazały, że GZWP w rejonie województwa katowickiego nie osiągają najwyższej klasy czystości Ia, a przeważają wody średniej klasy II w 30% punktów monitoringu regionalnego i w 56% punktów sieci monitoringu krajowego.

Ustalenia kontroli przeprowadzonej w WSSE w Katowicach wykazały, że w trakcie prowadzonych badań nadzór sanitarny mniej uwagi poświęcał ochronie zasobów wód podziemnych, a w szczególności ujęć zasilających wodociągi lokalne oraz studnie. Ustalono, że nie podejmowano stosownych działań zmierzających do zachowania stref ochrony sanitarnej ujęć wód podziemnych, jak również ich dostosowania do wymogów określonych w rozporządzeniu MOŚZNiL w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych.

Analiza 68 protokołów z kontroli 19 ujęć wód podziemnych przeprowadzonej przez pracowników WSSE w okresie lat 1994-1996 (I półrocze) wykazała, że w 45 protokołach nie zamieszczono żadnych informacji odnośnie stref ochrony sanitarnej.

Na podstawie losowo wybranych kart wodociągów znajdujących się w WSSE dotyczących 41 ujęć zlokalizowanych na 105 studniach głębinowych ustalono m.in., że:

- nie wytyczono strefy ochrony pośredniej do 39 studni,
- dla 12 studni odnotowano wyznaczenie strefy bez podania jej wielkości,
- dla 9 studni wielkość strefy ochrony bezpośredniej jest mniejsza od wymogów określonych w rozporządzeniu MOŚZNiL w sprawie ustanaw. stref ochronnych,
- dla 7 studni brak danych o strefach ochronnych,
- dla 3 studni strefy ochrony bezpośredniej nie wytyczono.

Z ustaleń kontroli wynika, że zarówno WSSE jak i stacje terenowe nie podejmowały wspólnych działań z PIOŚ oraz z dysponentami wód podziemnych w celu ograniczenia zanieczyszczeń wody związkami azotu i skażeniem bakteriologicznym.

Ustalenia kontroli przeprowadzonej w RPWiK wykazały, że w skontrolowanych jednostkach występowały przypadki eksploataowania niektórych ujęć wód podziemnych bez wymaganego pozwolenia wodno-prawnego. Tak np. RPWiK w Olkuszu eksploatowało 12 ujęć, z których tylko 3 posiadały ważne pozwolenia wodno-prawne, RPWiK w Zawierciu eksploatowało w 1994 r. 42 studnie, z których 31 nie posiadało pozwolenia wodno-prawnego. W ww. przedsiębiorstwie w 1996 r. z eksploatowanych studni tylko 2 nie posiadały tego pozwolenia. RPWiK w Tychach eksploatowało od 1994 r. ujęcie w Mikołowie Śmiłowicach bez pozwolenia wodno-prawnego, RPWiK w Tarnowskich

Górach w okresie 1994-1995 r. eksploatowało ujęcie w Miedarach i w 1995 r. ujęcie w Łubiu bez pozwoleń wodno-prawnych.

Ponadto niektóre z tych jednostek eksploatowały ujęcia wód podziemnych z naruszeniem warunków określonych w pozwoleniach wodno-prawnych dot. m.in. pomiaru zwierciadła wody i wydajności studni w wymaganych terminach, przekraczania wielkości dobowych pobieranej wody itp. Dotyczyło to RPWiK w: Tarnowskich Górach, w Tychach i w Zawierciu.

W trzech objętych kontrolą RPWiK w badanym okresie nastąpił wzrost strat wód podziemnych na sieci.

Ustalono, że zwiększanie ilości urządzeń pomiarowych u odbiorców wody (wodomierzy) i ograniczanie ryczałtowych form rozliczeń zmusiło RPWiK do ewidencjonowania różnicy pomiędzy wodą wtłaczaną do sieci a pobraną przez odbiorców w pozycji straty.

W objętych kontrolą zakładach przemysłowych oraz kopalniach węgla kamiennego i rud cynku i ołowiu stwierdzono występowanie niedociągnięć i uchybień, które dotyczyły m.in.: braku kart rejestracyjnych dla eksploatowanych studni, nie wyznaczenia stref ochronnych, braku instrukcji gospodarowania wodą podziemną, braku decyzji w sprawie sposobu wykorzystania nieczynnych ujęć, odprowadzania zasolonych wód dołowych z kopalń do wód powierzchniowych oraz zagospodarowanie tylko w części słodkich wód dołowych pochodzących z zakładów wydobywających kopaliny.

Podkreślić wymaga, że niektóre z objętych kontrolą zakładów przemysłowych podjęły i realizują szereg przedsięwzięć proekologicznych, które w istotny sposób oddziałują na ochronę zasobów wód podziemnych.

Między innymi Huta „Zawiercie” S.A. w Zawierciu rozpoczęła utylizację odpadów poprodukcyjnych gromadzonych na składowisku w miejscowości Łośnice, stwarzających potencjalne zagrożenie dla wód podziemnych poziomu jurajskiego.

W Kopalni Węgla Kamiennego „Ziemowit” w Łędzinach w ramach realizacji programu łagodzenia skutków zanieczyszczeń środowiska wodami zasolonymi, przeprowadzono badania dotyczące możliwości zateżniania wód dołowych, kontynuowane są badania zmierzające do oczyszczenia słonych wód dołowych z izotopów radu  $^{226}\text{Ra}$  i  $^{228}\text{Ra}$  oraz zbadano możliwości wtłaczania wód zasolonych do istniejących wyrobisk itp.

### **3. Uwagi i wnioski**

Stwierdzone przez kontrole NIK w objętych badaniem jednostkach nieprawidłowości i zaniedbania zostały omówione w wystąpieniach pokontrolnych. Przesłane poszczególnym adresatom wnioski pokontrolne zmierzały w szczególności do:

#### **Wojewoda Katowicki:**

- dokonania aktualizacji rejestru ujęć wód podziemnych, pozwoleń wodno-prawnych i użytkowników ujęć,
- podjęcia niezbędnych działań umożliwiających wydawanie decyzji o opłatach za pobór wód podziemnych w ustawowych terminach,
- zakończenia postępowania wyjaśniającego wobec 32 użytkowników ujęć wód podziemnych, którzy do czasu kontroli nie złożyli stosownych informacji o poborze wody za 1995 r.

#### **Kierownicy urzędów rejonowych:**

- uaktualnienia informacji o stanie formalno-prawnym źródeł wód podziemnych i podjęcia stosownych działań w przypadku występujących nieprawidłowości, w tym braku pozwoleń wodno-prawnych,

- dokonania aktualizacji w zakresie ustalenia stref ochronnych dla źródeł wód podziemnych, które ich nie posiadają.

#### **Organy samorządowe:**

- dokonania rozeznania w zakresie ilości i rodzaju urządzeń i obiektów służących do gromadzenia ścieków na terenach nie objętych kanalizacją ściekową, zlokalizowanych w sąsiedztwie eksploatowanych ujęć wód podziemnych pod kątem ich oddziaływania na jakość tych wód,
- dokonania przeglądu warunków użytkowania obiektów zlokalizowanych w strefach ochrony pośredniej,
- określenia stanu technicznego studni publicznych i podjęcie decyzji o ich przydatności.

#### **Zakłady wodociągowe:**

- dokonania aktualizacji pozwoleń wodno-prawnych na pobór wód podziemnych ujęć, które utraciły terminy ważności,
- uregulowania stanu formalno-prawnego eksploatowanych ujęć wiejskich,
- podjęcia decyzji w sprawie sposobu zagospodarowania nieczynnych ujęć wód podziemnych,
- podjęcia działań zmierzających do ograniczenia strat wody na sieciach,
- rozeznania możliwości zagospodarowania słodkich wód kopalnianych zrzucanych do wód powierzchniowych.

#### **Zakłady przemysłowe:**

- dokonania aktualizacji pozwoleń wodno-prawnych na korzystanie z własnej wody dołowej,

- kontynuowania działań zmierzających do uzyskania decyzji zatwierdzających strefy ochrony bezpośredniej ujęć wód podziemnych,
- rzetelnego ewidencjonowania poboru wody i zamieszczania w informacjach faktycznie pobranych ilości wody,
- kontynuowania działań zmierzających do ograniczenia przez zakłady górnicze ilości słonych wód dołowych zrzuconych do wód powierzchniowych,
- dokonania uzgodnień w zakresie sposobu zagospodarowania nieczynnych ujęć wód podziemnych pod kątem ich likwidacji lub przeznaczenia na otwory piezometryczne.

#### **Organy kontrolne:**

- zwiększenia przez WIOŚ działań kontrolnych w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych obejmujących przede wszystkim zakłady szczególnie uciążliwe dla środowiska zarówno z listy krajowej jak i wojewódzkiej,
- podjęcia przez WSSE stosownych działań zmierzających do zapewnienia ochrony zasobów wód podziemnych poprzez:
  - ♦ objęcie kontrolą raz w roku wszystkich ujęć zlokalizowanych na terenie działania WSSE,
  - ♦ podjęcie wspólnie z PIOŚ oraz gminami działań zmierzających do ograniczenia i eliminowania źródeł zanieczyszczeń wód podziemnych,
  - ♦ należyte przeprowadzanie i dokumentowanie kontroli urządzeń służących do zaopatrzenia w wodę pitną jak i na potrzeby gospodarcze.

## **II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA**

### **1. Najistotniejsze ustalenia kontroli wg zakresów zadań**

#### **1.1. Wojewody Katowickiego**

Według Statutu Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach problematyką dotyczącą ochrony zasobów wód podziemnych zajmuje się Wydział Ekologii. Wydział ten prowadzi „Księgę wodną”, w której oprócz informacji dotyczących wód podziemnych ujmowane są dane w zakresie wód powierzchniowych i ścieków. Utrudnia to dokonywanie odrębnych analiz i ocen dotyczących zasobów wód podziemnych, ich jakości oraz stopnia zagrożenia skażeniami. Dla ich opracowania niezbędne jest bowiem dokonanie pracochłonnej selekcji i sporządzenie zestawień z różnych dokumentów o poszczególnych ujęciach, studniach lub ich użytkownikach. W „Księdze wodnej” nie odnotowano dotychczas numeru decyzji zmieniających warunki korzystania z wód podziemnych, co dodatkowo zwiększało pracochłonność w przypadkach konieczności wykazania podstaw prawnych do korzystania z niektórych ujęć przez użytkowników.

Ustalono, że prowadzony od 1963 r. na podstawie art.43 ust.3 ustawy „Prawo wodne” rejestr ujęć wodnych, ich użytkowników bądź właścicieli terenów na których te ujęcia są zlokalizowane, wymaga aktualizacji w związku z dokonanymi po 1990 r. przekształceniami własnościowymi.

Brak stosownych powiązań pomiędzy rejestrem ujęć, „Księgą wodną” i ewidencją użytkowników wód podziemnych, utrudniał bieżącą analizę informacji o użytkowaniu tych ujęć, ważności posiadanych pozwoleń wodno-prawnych i terminowości wnoszenia stosownych opłat.

Stwierdzono, że nie w pełnym zakresie realizowane były przepisy art.86 ust.1 w zw. z art.56 ust.1 ustawy „Prawo wodne” i przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz.U. Nr 133, poz.637 ze zm.) w zakresie terminowości wydawanych decyzji administracyjnych o opłatach. Ustalono, że podmioty gospodarcze zobligowane przepisami ww. rozporządzenia RM do przesyłania w terminie do końca stycznia każdego roku informacji o zużyciu wody za rok poprzedni, w znacznej części nie wywiązywały się z tego obowiązku. Rzutowało to także na wydłużenie terminu wydania decyzji o opłatach.

Na 363 decyzje o opłatach za szczególne korzystanie z wód wydane przez Wydział w latach 1994 - I półrocze 1996 r., 93 decyzje, tj. 25,6% wydano po terminie, w skrajnych przypadkach nawet z rocznym opóźnieniem. Na 181 podmiotów gospodarczych, które zobowiązane były do końca stycznia 1996 r. złożyć informacje o zużyciu wody i odprowadzeniu ścieków za 1995 r. – do czasu kontroli 32 podmioty informacji tej nie przesłały.

W wyniku kontroli ustalono, że w przypadku braku omawianych wyżej informacji Wojewoda Katowicki nie stosował przepisu §9 ust.4 rozporządzenia RM w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód, tj. wydawania decyzji o opłacie na podstawie ustaleń dokonanych przez organ pobierający opłatę.

## **1.2. Kierowników urzędów rejonowych**

Ustalono, że w dniu 15 lipca 1991 r. pismem nr I-0138/2/91 Kierownik Urzędu Rejonowego w Tychach wystąpił w imieniu 11 kierowników urzędów rejonowych z województwa katowickiego do Wojewody Katowickiego o powierzenie im prowadzenia niektórych spraw z zakresu właściwości Wojewody

Katowickiego, w tym m.in. obejmujących ochronę zasobów wód podziemnych. Dotyczyło to m.in.: dokonywania uzgodnień dla nowo powstających podmiotów gospodarczych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, tj. udzielania pozwoleń wodno-prawnych na szczególne korzystanie z wód, stosownie do art.53 ust.2 pkt 1-8 i art.55 ust.1 w zw. z ust.2 „Prawa wodnego”, a także na pobór wód podziemnych, jeżeli ujęcie wody dokonane jest na głębokości mniejszej niż 150 m lub pobór nie przekracza 50 m<sup>3</sup>/h i inne.

Wniosek ten zmierzający do rozszerzenia kompetencji kierowników urzędów rejonowych w stosunku do ujętych w ustawie z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 34, poz.198 ze zm.) nie został uwzględniony przez Wojewodę Katowickiego.

Urzędy rejonowe nie miały rozeznania m.in. o stanie zabezpieczenia nieczynnych studni zlokalizowanych na terenie ich działania oraz o stanie przestrzegania warunków zawartych w pozwoleniach wodno-prawnych w odniesieniu do czynnych studni.

### **1.3. Organów samorządowych**

Ustalenia kontroli przeprowadzonej w Urzędzie Miasta i Gminy w Olkuszu wykazały, że mienie Skarbu Państwa użytkowane przez Wojewódzki Zakład Usług Wodnych Oddział w Olkuszu (zwany dalej WZUW) po długotrwałej procedurze komunalizacyjnej Gmina przejęła z dniem 31 grudnia 1994 r.

Stwierdzono, że Gmina nie przejęła od likwidowanego WZUW znajdujących się na jego stanie majątkowym studni publicznych

w sołectwach: Troks, Kosmolów, Zawada, Zederman i w Niesułowicach.

Kontrola stanu formalno-prawnego ujęć wód podziemnych wykazała, że tylko 3 spośród 12 ujęć posiada ważne pozwolenia wodno-prawne.

Ustalono, że woda czerpana z ujęć w Podlesiu, Troksie i Gorenicach, ze względu na ponadnormatywne zawartości azotanów, dopuszczona została warunkowo do picia i potrzeb gospodarczych z ograniczeniem spożycia tej wody przez kobiety w ciąży.

Ustalenia kontroli przeprowadzonej w Urzędzie Miejskim w Bukownie wykazały, że na terenie Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Bukownie eksploatowano ujęcie wód podziemnych bez wymaganego pozwolenia wodno-prawnego, a dla ujęcia Leśny Dwór nie zachowano warunków strefy bezpośredniej. Teren tej strefy został uporządkowany przez użytkownika, tj. RPWiK w Olkuszach dopiero w trakcie kontroli. W strefie pośredniej dla omawianego ujęcia określonej decyzją Wojewody Katowickiego z dnia 16 sierpnia 1979 r. w wyniku kontroli stwierdzono zabudowę czterech posesji obiektami mieszkalnymi, przylegającymi do ogrodzenia strefy bezpośredniej.

Z ustaleń kontroli przeprowadzonej w Urzędzie Miejskim w Zawierciu wynika, że jakkolwiek wszystkie z eksploatowanych ośmiu ujęć wód podziemnych posiadały aktualne pozwolenia wodno-prawne, to dla ujęć tych wyznaczone zostały tylko bezpośrednie strefy ochronne. Z uwagi na lokalizację tych ujęć w terenie gęsto zabudowanym występują duże trudności w ustanowieniu dla nich stref ochronnych pośrednich. Stwierdzono, że projekt strefy pośredniej dla całego rejonu znajduje się w trakcie opracowania.

#### **1.4. Organów kontrolnych**

WIOŚ w Katowicach w badanym okresie nie planował, jak również nie realizował odrębnych kontroli obejmujących problematykę ochrony zasobów wód podziemnych.

Przeprowadzone kontrole realizowane były w ramach planowych kontroli podmiotów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.

W 1994 r. na 130 planowanych kontroli, w zakresie ochrony wód podziemnych, skontrolowano 9 podmiotów gospodarczych, eksploatujących 12 ujęć wód podziemnych. W ramach ww. kontroli skontrolowano 27 studni. Stwierdzono brak pozwoleń wodno-prawnych dla 2 ujęć. Wydano 4 zarządzenia pokontrolne. W 1995 r. na 117 planowanych kontroli w tym zakresie, skontrolowano 7 podmiotów eksploatujących 33 ujęcia oraz 61 studni. Wszystkie objęte w 1995 r. kontrolą podmioty posiadały ważne pozwolenia wodno-prawne.

W I półroczu 1996 r. na planowanych 57 kontroli, w zakresie ochrony wód podziemnych skontrolowano 9 podmiotów eksploatujących 11 ujęć i 30 studni. Stwierdzono brak pozwolenia wodno-prawnego dla jednego ujęcia oraz jedną studnię wymagającą likwidacji. Wydano 3 zarządzenia pokontrolne.

Na terenie województwa katowickiego wg stanu na 30 czerwca 1996 r. znajdowały się 23 zakłady szczególnie uciążliwe dla środowiska ujęte na „Liście krajowej”, w tym m.in. 6 zakładów, tj. 26,1% z tytułu odprowadzania zanieczyszczeń do wód powierzchniowych oraz 15 zakładów, tj. 65,2% z uwagi na składowanie odpadów. Ponadto 51 zakładów przemysłowych uciążliwych dla środowiska umieszczonych było na „Liście wojewódzkiej”, w tym m.in. 20 zakładów, tj. 39,2% z tytułu odprowadzania zanieczyszczeń do wód powierzchniowych oraz 35 zakładów, tj. 68,6% z uwagi na składowanie odpadów.

WSSE w Katowicach i podległe jej stacje terenowe objęły nadzorem sanitarnym w okresie 1994-1995 r. około 100% wodociągów publicznych i zakładowych oraz tylko 60% wodociągów lokalnych. Przebadano również wodę w ponad 85% studni publicznych i zakładowych, a z około 20.000 studni przydomowych kontrolą objęto rocznie 200, czyli ca 1% studni. Ustalenia kontroli wykazały, że znacznie mniej uwagi poświęcano w trakcie badań ochronie zasobów wód podziemnych, a w szczególności ujęć zasilających wodociągi lokalne oraz studnie. Nie podejmowano bowiem działań zmierzających do zachowania stref ochrony sanitarnej ujęć wód podziemnych, stosownie do wymogów określonych w rozporządzeniu MOŚZNiL w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody. Analiza dokumentacji dotyczącej urządzeń służących do zaopatrzenia w wodę wykazała, że część ujęć wód podziemnych nie posiada ustanowionych stref ochrony pośredniej, a w kilku przypadkach nawet strefy bezpośredniej.

W świetle ustaleń kontroli zarówno Wojewódzka Stacja jak i stacje terenowe nie podejmowały wspólnych działań z PIOŚ oraz z dysponentami wód podziemnych w celu ograniczenia zanieczyszczeń wody związkami azotu i skażeniem bakteriologicznym.

Badania laboratoryjne jakości wody przeprowadzone w 1994 r. na terenie działania 10 terenowych stacji wykazały przekroczenie dopuszczalnych stężeń amoniaku w 15 obiektach z 52 badanych (wodociągi lokalne, studnie publiczne, zakładowe i przydomowe), a w 38 – azotanów, co stanowiło odpowiednio 28,8% i 73,1%. W 1995 r. na 51 obiektów przekroczenie dopuszczalnych stężeń amoniaku stwierdzono w 11 ujęciach wód podziemnych, tj. 21,6% badanych, a azotanów w 40, czyli 78,4% objętych analizą laboratoryjną.

Kontrola wykazała również, że nie były w pełni i należycie przeprowadzane oraz dokumentowane przez pracowników inspekcyjnych kontrole stanu sanitarno-technicznego poszczególnych urządzeń wodociągowych. Nie dokumentowano bowiem pełnionego nadzoru merytorycznego nad badaniami jakości wody wykonywanymi przez laboratoria wodociągów. Adnotacje w 44 protokołach z analizowanych 68 – nie zawierały oceny prawidłowości badań wody wykonywanych przez te laboratoria.

### **1.5. Zakładów wodociągowych**

- Ustalenia kontroli przeprowadzonej w RPWiK w Tarnowskich Górach wykazały, że przedsiębiorstwo to eksploatowało w okresie 1994 -1995 r. ujęcie wody podziemnej w Miedarach, a w 1995 r. ujęcie w Łubiu bez pozwoleń wodno-prawnych, co stanowiło naruszenie art.53 ust.2 pkt 1 ustawy „Prawo wodne”. Nie podjęto także działań w celu ustanowienia strefy ochrony pośredniej dla ujęcia w Opatowicach i nie zajęto stanowiska w sprawie sposobu użytkowania nieczynnego ujęcia nr 2. RPWiK nie dopełniało ponadto obowiązku przedstawiania w Wydziale w terminie do 30 stycznia każdego następnego roku – stosownie do warunków zawartych w pozwoleniach wodno-prawnych – analiz dotyczących zmian składu chemicznego wody i poziomu jej lustra w ujęciach nr nr 1, 1a, Opatowice oraz ujęcia Zbrośławice za okres w których administrowało siecią wodociagową na terenie Gminy Zbrośławice. Ustalono, że w objętym analizą okresie RPWiK użytkowało cztery oczyszczalnie ścieków, z których jedna, tj. oczyszczalnia Śródmieście w dzielnicy Lasowice była eksploatowana bez pozwolenia wodno-prawnego. Brak było także pozwolenia wodno-prawnego na odprowadzanie do rzeki Stoły ścieków oczyszczonych w tym obiekcie. Eksploatacja tej oczyszczalni bez

wymaganego pozwolenia wodno-prawnego naruszała art.53 ust.2 ustawy „Prawo wodne”.

Najwyższa Izba Kontroli - Delegatura w Katowicach za pozytywne uznaje działania podjęte przez RPWiK w lipcu 1996 r. w związku ze stwierdzeniem negatywnego oddziaływania składowisk poprodukcyjnych zlokalizowanych na terenie likwidowanych Zakładów Chemicznych „Tarnowskie Góry” na jakość i skład chemiczny eksploatowanych ujęć wód podziemnych. Pozytywnie należy także ocenić działania RPWiK zmierzające do racjonalizacji zużycia wody poprzez zintensyfikowanie procesu likwidacji ryczałtów oraz zakończenie procesu legalizacji eksploatowanych wodomierzy.

- W wyniku kontroli przeprowadzonej w RPWiK w Olkuszu ustalono, że Przedsiębiorstwo to przejęło na początku 1995 r. do eksploatacji od gmin Klucze i Olkusz ujęcia wód podziemnych bez wymaganej dokumentacji, tj. operatów wodno-prawnych, pozwoleń wodno-prawnych, kart rejestracyjnych studni, dokumentacji hydrogeologicznej itp. W zawartych z gminami Olkusz i Klucze umowach dotyczących eksploatacji przez RPWiK ww. ujęć, nie ustalono na kim ciążyć będzie obowiązek regulowania opłat za szczególne korzystanie z wód z tytułu poboru wody z ujęć wiejskich. Stwierdzono, że żadna ze stron nie przesłała do Wojewody Katowickiego za 1995 r. i I kw. 1996 r. informacji pozwalającej na wydanie decyzji określającej wysokość opłat z tego tytułu.

Ustalenia kontroli wykazały, że w badanym okresie nastąpił znaczny wzrost strat wód podziemnych na sieci. Łączne straty wód z zużyciem na cele technologiczne wyniosły: w 1994 r. – 730.284 m<sup>3</sup>, w 1995 r. – 796.114 m<sup>3</sup> i w I półroczu 1996 r. – 237.810 m<sup>3</sup>. Stanowiło to odpowiednio 42,7%, 48,0% i 59,7% ilości wody wtłoczonej do sieci.

- RPWiK w Zawierciu w 1994 r. z posiadanych 42 studni, 31 eksploatowało bez pozwolenia wodno-prawnego, co naruszało art.20 ust.1 ustawy „Prawo wodne”. W 1996 r. bez wymaganego pozwolenia wodno-prawnego były eksploatowane przez to przedsiębiorstwo tylko 2 studnie.

Stwierdzono, że eksploatacja niektórych studni prowadzona była przez RPWiK niezgodnie z warunkami określonymi w pozwoleniach wodno-prawnych. Między innymi dla studni nr 1 w Kosowskiej Niwie, K-2 w Ogrodzieńcu-Kielkowicach, RS-1 w Markowiznie-Józefowie oraz OPM-1 bis w Ogrodzieńcu pomiaru zwierciadła wody i wydajności studni dokonywano jeden raz w miesiącu, wobec wymaganych w pozwoleniu wodno-prawnym jeden raz w tygodniu, a w przypadku studni nr 1 i nr 2 w Podzamczu oraz nr 1 w Gieble obserwacji poziomu zwierciadła wody i wydajności studni nie prowadzono przez cały 1994 r. pomimo iż w tym okresie czasu były one eksploatowane. W Przedsiębiorstwie tym występowały także przypadki poboru wody ze studni w ilościach przekraczających maksymalny pobór wody określony pozwoleniem wodno-prawnym. Dotyczyło to studni K-1 w Ogrodzieńcu-Kielkowicach i studni nr 26 w Zawierciu, dla której pobór wody niejednokrotnie przekraczał o 1/3 maksymalny pobór wody określonej pozwoleniem wodno-prawnym.

Ustalono, że w RPWiK nie były wyznaczone i wykonane zgodnie z warunkami określonymi w pozwoleniach wodno-prawnych strefy bezpośredniej ochrony sanitarnej dla niektórych ujęć wody. Z przeprowadzonych oględzin 8 ujęć wody wynikało, że warunków nie zachowano w przypadku 4 ujęć, przy czym dla ujęć w Podzamczu i Ogrodzieńcu-Kielkowicach strefy ochrony bezpośredniej nie odpowiadały warunkom określonym w §3.1. rozporządzenia MOŚZNiL w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody, bowiem odległość studni od ich

ogrodzenia wyznaczającego strefę nie przekraczała nawet 2 m, przy wymaganym wokół ujęcia co najmniej 8 m.

Ustalenia kontroli wykazały, że w Przedsiębiorstwie tym w badanym okresie z każdym rokiem wzrastały straty wody w trakcie jej przesyłu do odbiorców. W 1994 r. straty te wyniosły 597,4 tys. m<sup>3</sup>, w 1995 r. 1.081 tys. m<sup>3</sup>, a w I półroczu 1996 r. 613,3 tys m<sup>3</sup>. Stanowiło to odpowiednio 9,2%, 15,3% i 19,2%. Ustalono, że na wzrost wielkości strat rzutowało m.in. ewidencjonowanie w tej pozycji różnicy wody pomiędzy jej wielkością włączaną do sieci a pobraną przez odbiorców, na podstawie urządzeń pomiarowych (wodomierzy), zamiast uprzednio stosowanej formy ryczałtowej.

- RPWiK w Tychach w okresie objętym kontrolą eksploatowało ujęcie wód podziemnych w Mikołowie-Śmiłowicach bez ważnego pozwolenia wodno-prawnego, bowiem pozwolenie z dnia 7 marca 1988 r. utraciło ważność z dniem 31 grudnia 1993 r. Eksploatacja tego ujęcia bez pozwolenia wodno-prawnego stanowiła naruszenie art.53 ust.2 pkt 1 ustawy „Prawo wodne”.

Ustalenia kontroli wykazały, że wielkości dobowe wody pobieranej z ww. ujęcia przekraczały ilości określone w nieaktualnym już pozwoleniu wodno-prawnym: w 1994 r. o 155 m<sup>3</sup>/d, w 1995 r. o 105 m<sup>3</sup>/d, a w I półroczu 1996 r. o 170 m<sup>3</sup>/d.

Ustalono ponadto, że w objętym badaniem okresie utrzymywał się w RPWiK wysoki wskaźnik strat, stanowiący różnicę pomiędzy ilością wody: pobieranej z własnego ujęcia i zakupionej a ilością wody sprzedanej. Wskaźnik ten wynosił w 1994 r. – 33,2% (15.091 tys.m<sup>3</sup>), w 1995 r. – 32,8% (13.274 tys. m<sup>3</sup>) i w okresie I półrocza 1996 r. – 35,2% (6.735 tys. m<sup>3</sup>).

## **1.6. Zakładów przemysłowych**

- Huta „Zawiercie” S.A. w Zawierciu została umieszczona na „Liście wojewódzkiej” zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska.

Według oceny dokonanej przez WIOŚ Huta zrealizowała szereg przedsięwzięć proekologicznych, w tym m.in. rozpoczęto utylizację odpadów poprodukcyjnych gromadzonych na składowisku w miejscowości Łośnice, stwarzających potencjalne zagrożenie wód podziemnych poziomu jurajskiego.

Ustalenia kontroli wykazały, że dla studni głębinowych nr nr S-2, S-5 i S-6 Huta nie posiadała kart rejestracyjnych, a obowiązek ich rejestracji wynikał z §2 ust.1 zarządzenia ministra Rolnictwa z dnia 18 sierpnia 1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych (M.P. Nr 29, poz.107).

Huta nie posiadała wyznaczonej w terenie strefy ochrony bezpośredniej dla studni S-8, a także instrukcji gospodarowania wodą podziemną, której projektu nie zawierała część opisowa operatu wodno-prawnego, co stanowiło naruszenie §1 ust.2 pkt 6 zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 stycznia 1976 r. w sprawie wymagań jakim powinien odpowiadać operat wodno-prawny (M.P. Nr 6, poz.32).

Stwierdzono ponadto, że Huta w okresie 1994-1995 nie informowała Wydziału o wynikach przeprowadzonych badań wody z eksploatowanych ujęć wód podziemnych, stosownie do wymogów zamieszczonych w posiadanym pozwoleniu wodno-prawnym.

- W Hucie Cynku „Miasteczko Śląskie” w Miasteczku Śląskim kontrola stwierdziła pewne niedociągnięcia, w tym m.in.: nie w pełni udokumentowany pobór wody (brak wodomierza na studni nr 1 i brak legalizacji wodomierzy na pozostałych

czynnych ujęciach), braki w dokumentacji ujęć wody, brak wiążących ustaleń w sprawie dalszego sposobu wykorzystania nieczynnych ujęć nr 2 i 2a oraz wykazanie w „Informacjach o szczególnym korzystaniu z wody za lata 1994 i 1995 r.” danych różniących się od zapisów zawartych w statystykach sporządzanych na użytek wewnętrzny Huty.

- Kopalnia Węgla Kamiennego „Ziemowit” w Łędzinach została umieszczona na „Liście krajowej” zakładów najbardziej uciążliwych dla środowiska m.in. z powodu odprowadzania do wód powierzchniowych bez pozwolenia wodno-prawnego nadmiernie zasolonych wód dołowych.

W świetle ustaleń kontroli nie zostały dotychczas rozwiązane przez Kopalnię problemy utylizacji słonych wód dołowych. Według założeń Nadwiślańskiej Spółki Węglowej S.A. w Tychach (jako przedsiębiorcy) zaprojektowano budowę Zakładu Odsalania Wód Kopalnianych przy Zakładach Chemicznych „Oświęcim” S.A. w Oświęcimiu, którego zakończenie przewidywane jest na 2002 r.

Zakład ten poprzez utylizację zagospodaruje łącznie ca 68.893 m<sup>3</sup>/d zmineralizowanych wód dołowych z kopalń: „Czeczott”, „Piast”, i „Ziemowit”.

Podkreślenia wymaga, że Kopalnia w ramach realizacji własnego programu łagodzenia skutków zanieczyszczenia środowiska wodami zasolonymi podejmowała szereg przedsięwzięć. Między innymi przeprowadzono badania dotyczące możliwości zateżniania wód dołowych, kontynuowane są badania zmierzające do oczyszczenia słonych wód dołowych z izotopów radu 226 Ra i 228 Ra oraz zbadano możliwości wtłaczania wód zasolonych do istniejących wyrobisk. Ustalono, że za lata 1994-1995 zostały naliczone Nadwiślańskiej Spółce Węglowej w Tychach za zrzut wód słonych opłaty wynikające z art.56 ust.1 ustawy „Prawo wodne” oraz §9 rozporządzenia RM z dnia 28 grudnia 1994 r. w

sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz.U. Nr 140, poz.773) na łączną kwotę 134.548.028,72 zł, z których zapłacono 5.549.036,42 zł, tj. 4,12%.

Ponadto kary za zrzut ścieków do wód naliczane Kopalni decyzjami PIOŚ-WIOŚ za lata 1994-1995 wyniosły łącznie 20.977.105,45 zł. Ustalono, że Nadwiślańska Spółka Węglowa w Tychach wpłaciła 14.570.974,49 zł, tj. 69,5% naliczonej kwoty.

Ustalenia kontroli wykazały, że do wód powierzchniowych odprowadzono w 1994 r. – 15,8% ogólnej ilości pozyskanych przez kopalnię słodkich wód dołowych. Wody te po uzdatnieniu mogły być przeznaczone na wodę pitną. W 1995 r. ilość zrzucanej i nie zagospodarowanej wody słodkiej wynosiła 26,8%, a w I półroczu 1996 r. wzrosła do 30,1%, tj. do 6.497 m<sup>3</sup>/d. Podkreślenia wymaga, że na podstawie decyzji Wojewody Katowickiego z dnia 30 grudnia 1988 r. nr OS-I-7211/184/86, tj. pozwolenia wodno-prawnego, Kopalnia przekazywała Elektrowni „Łaziska” w Łaziskach Górnych oraz Kopalni Węgla Kamiennego „Czeczott” w Miedźnej Woli na cele przemysłowe następujące ilości słodkich wód dołowych w 1994 r. – 10.540 m<sup>3</sup>/d, a w 1995 r. – 9.820 m<sup>3</sup>/d. Gotowość przekazania nadwyżek wód dołowych do uzdatnienia na cele komunalne Kopalnia zgłosiła podmiotom gospodarczym zainteresowanym gospodarką wodno-ściekową.

- W Zakładach Górniczo-Hutniczych „Bolesław” w Bukownie czyste wody dołowe z kopalń Zakładów były wykorzystywane przez RPWiK w Olkuszu, a wody zanieczyszczone związkami lignosulfonowymi odprowadzano Kanałem Dąbrówka.

W 1994 r. z 70,4 mln m<sup>3</sup> czystych wód dołowych, Zakłady wykorzystały 21,9 mln m<sup>3</sup>, a z odprowadzonych do wód powierzchniowych 39,7 mln m<sup>3</sup> tylko 7,6 mln m<sup>3</sup> wykorzystane

zostało przez RPWiK w Olkuszu. W 1995 r. z 71,4 mln m<sup>3</sup> czystych wód Zakłady wykorzystały 21,1 mln m<sup>3</sup>, a z odprowadzonych do wód powierzchniowych 41,5 mln m<sup>3</sup> tylko 7 mln m<sup>3</sup> wykorzystane zostało przez RPWiK w Olkuszu.

W okresie I półrocza 1996 r. z 31,8 mln m<sup>3</sup> czystych wód dołowych, Zakłady wykorzystały 8,8 mln m<sup>3</sup>, a z odprowadzonych do wód powierzchniowych 18,4 mln m<sup>3</sup>, tylko 3,8 mln m<sup>3</sup> wykorzystane zostało przez RPWiK w Olkuszu.

W wyniku kontroli ustalono, że w obu rodzajach wód dołowych występowały okresowe przekroczenia stężeń ołowiu, cynku i zawiesiny w stosunku do parametrów określonych w pozwoleniach wodno-prawnych. Stwierdzono ponadto, że przekraczane były w całym badanym okresie ilości czystych wód dołowych w stosunku do wielkości 70 m<sup>3</sup>/min. ujętej w pozwoleniu wodno-prawnym z dnia 7 lipca 1992 r. Przekroczenia te wyniosły w 1994 r. – 5,6 m<sup>3</sup>/min., w 1995 r. – 8,9 m<sup>3</sup>/min., a w okresie I półrocza 1996 r. – 0,3 m<sup>3</sup>/min.

Podkreślenia wymaga, że Zakłady w objętym analizą okresie podjęły szereg działań w zakresie ochrony zasobów wód dołowych. Między innymi ograniczono zużycie tych wód na potrzeby własne poprzez wykonanie zamkniętych i półzamkniętych obiegów wodnych, ustanowiono we własnym zakresie strefy ochrony bezpośredniej i pośredniej dla ujęcia

Rd-5 wody czystej oraz przedstawiono ofertę zagospodarowania nadwyżek wód dołowych z Zakładów – Hucie Katowice, która nie skorzystała z tej oferty.

- Ustalenia kontroli przeprowadzonej w Zakładach Górniczych „Trzebionka” S.A. w Trzebini wykazały, że z 34 m<sup>3</sup>/min. wody dołowej pozyskiwanej z odwodnienia górotworu i wyrobisk podziemnych jej niewykorzystana ilość, tj. ok. 19-27 m<sup>3</sup>/min. (w zależności od sposobu wykorzystania zawrotu wody nadosadowej) przekazywana jest do RPWiK w Chrzanowie,

które pobiera w granicach 10-18 m<sup>3</sup>/min., a jej nadmiar (do 13 m<sup>3</sup>/min.) jest zrzucany do wód powierzchniowych.

Zakłady w trakcie kontroli wystąpiły do Wydziału o dokonanie korekty pozwolenia wodno-prawnego na korzystanie z własnej wody dołowej.

## **2. Skutki niewywiązywania się zadań przez jednostki objęte kontrolą**

Według Statutu Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach problematyką wód podziemnych zajmuje się Wydział. Stwierdzone przez kontrolę zaniedbania i niedociągnięcia wynikają w znacznej mierze z niedoskonałości obowiązujących przepisów, zwłaszcza ustawy „Prawo wodne”, a także braku egzekwowania tych przepisów przez organy administracji.

Eksploatacja ujęć wód podziemnych na podstawie pozwoleń wodno-prawnych, które utraciły ważność, lub bez pozwoleń, obciąża zarówno użytkowników ujęć jak i służby Wojewody Katowickiego. Stwierdzone w wyniku kontroli przypadki eksploataowania w badanym okresie niektórych ujęć wód podziemnych i nie przekazanie przez użytkowników informacji o zużyciu wody, powodowało brak stosownych wpłat na rzecz Skarbu Państwa. Podkreślenia wymaga, że pracownicy Wydziału nie korzystali z możliwości wydania decyzji o opłatach na podstawie dokonanych ustaleń i nie egzekwowali od użytkowników terminów przekazania informacji o zużyciu wody.

Nieskorzystanie przez Wojewodę Katowickiego z możliwości przekazania niektórych kompetencji wynikających z ustawy „Prawo wodne” kierownikom urzędów rejonowych skutkowało brakiem informacji w urzędach rejonowych w zakresie ewidencji źródeł wód podziemnych oraz ustanowionych dla tych źródeł stref ochronnych.

Ustalenia kontroli przeprowadzonej w gminach wykazały, że nie dysponują one informacjami o ilości ujęć wód podziemnych zlokalizowanych na ich terenie i wyznaczonych strefach ochronnych. Dane te były w trakcie kontroli sporządzane przez gminy na podstawie informacji uzyskiwanych z RPWiK.

Przeprowadzone w okresie 1994-1996 r. (I półrocze) badania kontrolne przez WIOŚ i WSSE oraz wyniki monitoringu wód podziemnych wykazały, że wody podziemne GZWP w rejonie województwa katowickiego nie osiągają najwyższej klasy czystości I, a przeważają wody średniej klasy II.

### **III. OPIS POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI**

Ustalenia kontroli realizacji przez organy administracji rządowej i samorządowej zadań związanych z ochroną zasobów wód podziemnych zostały omówione na 16 naradach pokontrolnych.

W wyniku przeprowadzonych kontroli do kierowników wszystkich 18 jednostek objętych kontrolą, Najwyższa Izba Kontroli - Delegatura w Katowicach skierowała stosowne wystąpienia pokontrolne.

Do ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych zastrzeżeń nie zgłoszono.

W piśmie z dnia 11 marca 1997 r. nr EK-VI/0533/2/97 Wydział poinformował NIK, że 22 podmiotom gospodarczym ujawnionym w czasie kontroli w IV kwartale 1996 r., które do końca stycznia 1996 r. nie złożyły informacji o szczególnym korzystaniu z wód za 1995 r., zostały decyzją Wojewody Katowickiego naliczone opłaty na łączną kwotę 145.583,86 zł.

Najwyższa Izba Kontroli została poinformowana przez adresatów 17 wystąpień pokontrolnych o sposobie wykorzystania uwag oraz działaniach podjętych dla realizacji wniosków.

Załącznik 1

DYREKTOR DELEGATURY  
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI  
W KATOWICACH

MGR MIECZYŚLAW KOSMAŁSKI

## **WYKAZ SKONTROLOWANYCH JEDNOSTEK**

1. Urząd Rejonowy w Tychach
2. Urząd Rejonowy w Zawierciu
3. Zakłady Górniczo-Hutnicze „Bolesław” w Bukownie
4. Urząd Rejonowy w Olkuszu
5. Urząd Miejski w Bukownie
6. Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Tarnowskich Górach
7. Urząd Miejski w Zawierciu
8. Kopalnia Węgla Kamiennego „Ziemowit” w Łędzinach
9. Zakłady Górnicze „Trzebionka” S.A. w Trzebini
10. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach
11. Urząd Miasta i Gminy w Olkuszu
12. Huta Zawiercie S.A. w Zawierciu
13. Huta Cynku „Miasteczko Śląskie” w Miasteczku Śląskim
14. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Katowicach
15. Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Tychach
16. Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Zawierciu
17. Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Olkuszu
18. Urząd Wojewódzki – Wydział Ekologii w Katowicach.